2

THEMA 2 VAN 7

Wisselkoersen & de EMU

Kapitaalverkeer, het trilemma en de muntunie

6 lessen · rekenopdrachten · examenopgave · eindquiz · antwoordmodel

Werkboek — naam: _____ klas: _____

Les 2.1 — De wisselkoers

Leerdoel: Je rekent met wisselkoersen en legt appreciatie en depreciatie uit.

Eindtermen: I3.8, A2

Waar gaat het om?

Nederland handelt veel met landen buiten de eurozone. Daarvoor moet je euro's omwisselen in dollars, ponden of yuan. De prijs daarvan is de **wisselkoers** . In deze les reken je met wisselkoersen en leer je wat **appreciatie** en **depreciatie** betekenen (I3.8).

Kerntheorie

De wisselkoers

Een **wisselkoers** is de prijs van een munt in een andere munt, bijvoorbeeld $ 1,10 per euro. Je kunt hem ook omgekeerd noteren: € 1 / 1,10 = € 0,909 per dollar.

Appreciatie en depreciatie

Wordt een munt duurder ten opzichte van een andere, dan **apprecieert** ze. Wordt ze goedkoper, dan **deprecieert** ze. Als de euro apprecieert ten opzichte van de dollar, deprecieert de dollar ten opzichte van de euro.

De wisselkoers van de euro in dollars

	Januari	December	Verandering
Prijs van € 1 in dollars	$ 1,10	$ 1,21	euro +10%: appreciatie
Prijs van $ 1 in euro	€ 0,909	€ 0,826	dollar -9,1%: depreciatie

Een wisselkoers is de prijs van een munt in een andere munt. Als de euro duurder wordt (appreciatie), wordt de dollar goedkoper (depreciatie). Vereenvoudigd voorbeeld met verzonnen getallen.

Wisselkoers van de euro (dollar per euro), jaargemiddelden, afgerond

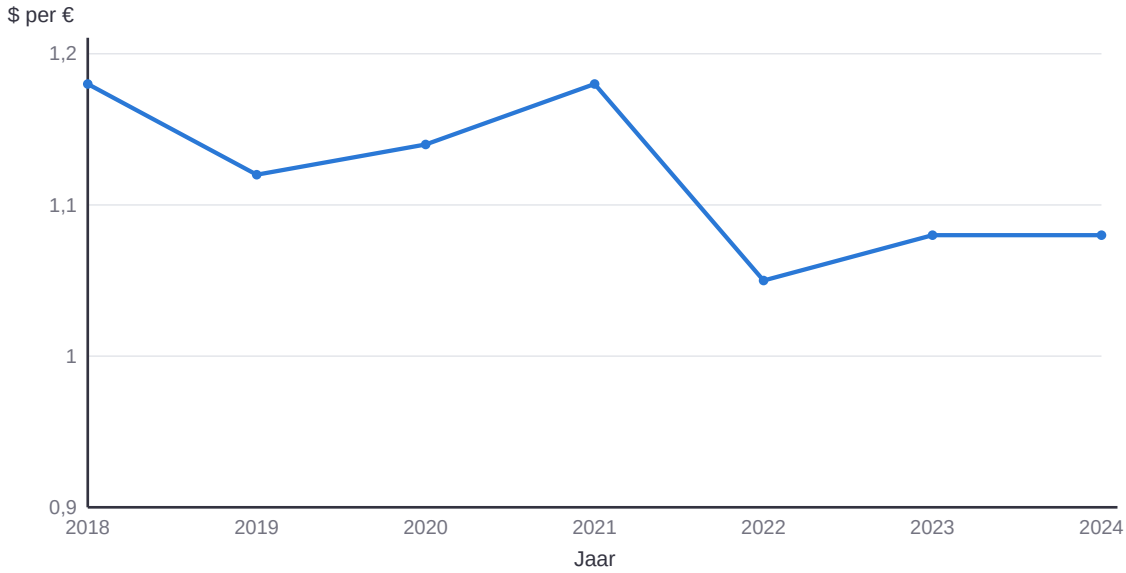

Afgeronde jaargemiddelden. In 2022 verhoogde de Amerikaanse centrale bank de rente eerder en sneller dan de ECB: kapitaal stroomde naar de VS en de euro deprecieerde.

Toepassen

Rekenvraag: wisselkoers (2 punten)

Op 1 januari is € 1 = $ 1,10. Op 31 december is € 1 = $ 1,21. Bereken de procentuele verandering van de euro en van de dollar.

Uitwerking

1. Euro: (1,21 - 1,10) / 1,10 × 100% = +10%: appreciatie.
2. Dollar: van 1 / 1,10 = € 0,909 naar 1 / 1,21 = € 0,826. (0,826 - 0,909) / 0,909 × 100% = -9,1%: depreciatie.

Antwoord

De euro apprecieert met 10%, de dollar deprecieert met 9,1%.

Veelgemaakte fout

De koers verkeerd om gebruiken. Schrijf steeds op welke munt de eenheid is: "$ per €" of "€ per $".

Kernbegrippen

Wisselkoers
Prijs van een munt in termen van een andere munt.

Appreciatie
Waardestijging van een munt ten opzichte van een andere munt.

Depreciatie
Waardedaling van een munt ten opzichte van een andere munt.

Verwerkingsopdracht

Werk de opdrachten uit in je schrift of in de invulvelden.

1. € 1 = $ 1,25. Hoeveel euro kost $ 1?

2. Lees uit de grafiek af in welk jaar de euro het meest deprecieerde.

3. Een toerist wisselt € 500 bij $ 1,08 per euro. Hoeveel dollar krijgt hij?

Oefeningen

Brons: Kennis & Begrip

1. Wat is een wisselkoers?

2. Wat betekent het als de euro deprecieert ten opzichte van de dollar?

Zilver: Toepassing & Rekenen

3. € 1 = $ 1,25. Hoeveel euro kost $ 1?

4. De koers gaat van $ 1,10 naar $ 1,00 per euro. Is de euro geapprecieerd of gedeprecieerd, en met hoeveel procent?

5. De koers gaat van € 1 = $ 1,08 naar € 1 = $ 1,17. Bereken de procentuele verandering van de euro en van de dollar (twee decimalen).

6. Gebruik opdracht 6. Een hotelkamer in Amsterdam kost € 150 per nacht. Wat betaalt een Amerikaanse toerist in dollars vóór en na de koersverandering?

Goud: Analyse & Evaluatie — de uitdaging

7. Waarom is de appreciatie van de euro in procenten niet even groot als de depreciatie van de dollar?

8. Olie wordt in dollars betaald. Leg uit waarom een sterke dollar goed nieuws is voor Europese exporteurs, maar slecht voor Europese consumenten.

Les 2.2 — De concurrentiepositie

Leerdoel: Je legt uit hoe de concurrentiepositie afhangt van het binnenlandse en buitenlandse prijspeil en de wisselkoers.

Eindtermen: I3.8, A2

Waar gaat het om?

Of Nederlandse bedrijven goed kunnen concurreren in het buitenland, hangt af van hun prijzen in vergelijking met buitenlandse prijzen, in dezelfde munt. Daarbij spelen het binnenlandse en buitenlandse **prijspeil** en de **wisselkoers** een rol (I3.8).

Kerntheorie

Concurrentiepositie

De **internationale concurrentiepositie** van een land verbetert als zijn producten relatief goedkoper worden: als het binnenlandse prijspeil langzamer stijgt dan het buitenlandse, of als de eigen munt deprecieert.

De internationale concurrentiepositie hangt af van…

Factor	Verslechtering van de concurrentiepositie van de eurozone
Binnenlands prijspeil	prijzen in de eurozone stijgen sneller dan in het buitenland
Buitenlands prijspeil	prijzen in het buitenland stijgen langzamer
Wisselkoers	de euro apprecieert

Wat telt, is de prijs van binnenlandse producten vergeleken met buitenlandse, omgerekend in dezelfde munt.

Wisselkoers en prijzen

Bij een appreciatie van de euro worden Europese producten duurder voor buitenlanders, en buitenlandse producten goedkoper voor Europeanen.

Wat doet een duurdere euro met de concurrentiepositie?

Product	Prijs in eigen munt	Bij $ 1,10 per €	Bij $ 1,21 per €
Nederlandse kaas in de VS	€ 8 per kg	$ 8,80	$ 9,68 (+10%)
Amerikaanse laptop in Nederland	$ 1.100	€ 1.000	€ 909 (-9,1%)

Door de appreciatie van de euro wordt Nederlandse export duurder in het buitenland en import goedkoper: de concurrentiepositie verslechtert. Vereenvoudigd voorbeeld met verzonnen getallen.

Toepassen

Rekenvraag: concurrentiepositie (3 punten)

Een Nederlandse fiets kost € 1.000, een vergelijkbare Amerikaanse $ 1.200. De koers is € 1 = $ 1,10. In een jaar stijgen de Nederlandse prijzen 2% en de Amerikaanse 5%, en apprecieert de euro naar $ 1,15. Bereken de prijs van beide fietsen in dollars na een jaar.

Uitwerking

1. Nederlandse fiets: 1.000 × 1,02 = € 1.020. In dollars: 1.020 × 1,15 = $ 1.173.
2. Amerikaanse fiets: 1.200 × 1,05 = $ 1.260.
3. Vooraf: $ 1.100 tegenover $ 1.200; na een jaar $ 1.173 tegenover $ 1.260.

Antwoord

De Nederlandse fiets kost $ 1.173, de Amerikaanse $ 1.260. Ondanks de duurdere euro is de Nederlandse fiets nog steeds goedkoper: de lagere inflatie compenseert de appreciatie deels.

Veelgemaakte fout

Alleen naar de wisselkoers kijken. Ook de prijsontwikkeling in beide landen telt mee.

Kernbegrippen

Internationale concurrentiepositie
Prijs van binnenlandse producten ten opzichte van buitenlandse, in dezelfde munt.

Prijspeil
Algemeen niveau van de prijzen in een land.

Verwerkingsopdracht

Werk de opdrachten uit in je schrift of in de invulvelden.

1. Bereken de prijs van € 8 kaas in dollars bij $ 1,21 per euro.

2. De inflatie in de eurozone is 2% en in de VS 5% bij een gelijke koers. Wat gebeurt er met de concurrentiepositie van de eurozone?

3. Waarom is een depreciatie niet altijd gunstig voor een land?

Oefeningen

Brons: Kennis & Begrip

1. Waarvan hangt de internationale concurrentiepositie af?

2. Waarom verbetert een depreciatie van de eigen munt de concurrentiepositie?

Zilver: Toepassing & Rekenen

3. Nederlandse kaas kost € 8. Bereken de prijs in dollars bij € 1 = $ 1,21.

4. Een Amerikaanse laptop kost $ 1.100. Bereken de prijs in euro bij € 1 = $ 1,21.

5. Een Nederlandse machine kost € 50.000. De koers gaat van € 1 = $ 1,10 naar € 1 = $ 1,20. Bereken de dollarprijs vóór en na, en de procentuele verandering (twee decimalen).

6. De prijzen in Nederland stijgen met 3%, in de VS met 1%. De wisselkoers blijft gelijk. Bereken hoeveel Nederlandse producten relatief duurder worden (twee decimalen).

Goud: Analyse & Evaluatie — de uitdaging

7. De inflatie in de eurozone is 2%, in de VS 5%. De wisselkoers blijft gelijk. Wat gebeurt er met de concurrentiepositie van de eurozone?

8. De Nederlandse prijzen stijgen met 2%, de Amerikaanse met 5%, en de euro apprecieert met 4%. Verbetert of verslechtert de concurrentiepositie van Nederland? Bereken het.

Les 2.3 — Rente, kapitaalverkeer en de betalingsbalans

Leerdoel: Je legt het verband uit tussen rente, kapitaalverkeer en wisselkoers, en tussen de wisselkoers en de betalingsbalans.

Eindtermen: I3.8, H1.2

Waar gaat het om?

Wisselkoersen worden niet alleen bepaald door handel in goederen, maar vooral door **kapitaalverkeer** : beleggers die geld verplaatsen. De rente speelt daarbij een grote rol. En de wisselkoers beïnvloedt op haar beurt de **betalingsbalans** (I3.8, H1.2).

Kerntheorie

Rente en wisselkoers

Als de rente in de eurozone stijgt, wordt beleggen in euro's aantrekkelijker. Beleggers kopen euro's om euro-obligaties te kopen: **kapitaalinvoer** . De vraag naar euro's stijgt en de euro apprecieert. Bij een lagere rente gebeurt het omgekeerde.

Van rente naar wisselkoers (de ECB verhoogt de rente)

1. Hogere rente in de eurozone: beleggen in euro's levert meer op ->
2. Kapitaalinvoer: beleggers kopen euro's om euro-obligaties te kopen ->
3. Meer vraag naar euro's: de euro apprecieert ->
4. Export duurder: lopende rekening verslechtert

Wisselkoers en betalingsbalans

Een depreciatie maakt export goedkoper en import duurder: het saldo op de lopende rekening stijgt. Omdat de betalingsbalans altijd sluit, stijgt ook het saldo op de financiële rekening: het land leent meer uit aan het buitenland (vwo 5, thema 4).

Wisselkoers en betalingsbalans

Verandering	Lopende rekening	Financiële rekening
Depreciatie van de eigen munt	saldo stijgt: export goedkoper, import duurder	saldo stijgt: meer netto uitlenen aan het buitenland
Appreciatie van de eigen munt	saldo daalt: export duurder, import goedkoper	saldo daalt: minder netto uitlenen aan het buitenland

De lopende rekening en de financiële rekening hangen samen: een land dat meer exporteert dan importeert, leent het verschil uit aan het buitenland (vwo 5, thema 4).

Toepassen

Examenvraag: rente en wisselkoers (2 punten)

In 2022 verhoogde de Amerikaanse centrale bank de rente eerder en sneller dan de ECB. Leg uit wat dit deed met de euro-dollarkoers en met de lopende rekening van de eurozone.

Uitwerking

1. Beleggen in dollars werd aantrekkelijker: kapitaal stroomde van de eurozone naar de VS. De vraag naar dollars steeg: de euro deprecieerde.
2. Door de goedkopere euro werd export uit de eurozone goedkoper en import duurder: het saldo op de lopende rekening steeg (gegeven de rest gelijk).

Antwoord

De euro deprecieerde door kapitaaluitvoer naar de VS. Dat verbeterde de concurrentiepositie en het saldo op de lopende rekening van de eurozone.

Veelgemaakte fout

Een hogere rente laten leiden tot depreciatie. Een hogere rente trekt kapitaal aan: de munt apprecieert.

Kernbegrippen

Kapitaalverkeer
Stromen van geld voor beleggingen en leningen tussen landen.

Kapitaalinvoer
Buitenlanders beleggen in het binnenland; de vraag naar de eigen munt stijgt.

Verwerkingsopdracht

Werk de opdrachten uit in je schrift of in de invulvelden.

1. Waarom kan een depreciatie de inflatie in de eurozone verhogen?

2. Een Amerikaanse belegger koopt een euro-obligatie van € 10.000 bij $ 1,10. Na een jaar krijgt hij € 10.400 terug bij $ 1,05. Bereken zijn rendement in dollars.

3. Waarom reageert de wisselkoers vaak sneller op rentebesluiten dan op handelscijfers?

Oefeningen

Brons: Kennis & Begrip

1. Wat gebeurt er met de euro als de ECB de rente verhoogt?

2. Wat is kapitaalinvoer?

Zilver: Toepassing & Rekenen

3. Wat doet een depreciatie van de euro met de lopende rekening van de eurozone?

4. Waarom deprecieerde de euro in 2022 ten opzichte van de dollar?

5. De Amerikaanse centrale bank verlaagt de rente, terwijl de ECB de rente gelijk houdt. Leg uit wat er gebeurt met de euro-dollarkoers.

6. De Japanse yen deprecieert sterk ten opzichte van de euro. Wat betekent dat voor Japanse exporteurs en voor Europese autofabrikanten?

Goud: Analyse & Evaluatie — de uitdaging

7. Waarom kan een depreciatie de inflatie in de eurozone verhogen?

8. Leg uit langs welke twee kanalen een renteverhoging door de ECB de inflatie in de eurozone verlaagt.

Les 2.4 — Wisselkoersregimes en het trilemma

Leerdoel: Je vergelijkt vaste en zwevende wisselkoersen en past het trilemma van monetair beleid toe.

Eindtermen: I3.8

Waar gaat het om?

Landen kiezen een **wisselkoersregime** : een vaste of een zwevende koers. Die keuze heeft gevolgen voor het rentebeleid. Het **trilemma** laat zien dat een land niet alles tegelijk kan hebben (I3.8).

Kerntheorie

Vaste en zwevende koersen

Bij een **zwevende** koers bepalen vraag en aanbod de wisselkoers. Bij een **vaste** koers stelt de centrale bank de koers vast en verdedigt die door valuta te kopen of te verkopen en door de rente aan te passen.

Vaste en zwevende wisselkoersen

	Zwevende wisselkoers	Vaste wisselkoers
Hoe bepaald?	door vraag en aanbod op de valutamarkt	door de overheid of centrale bank vastgesteld
Voordeel	de koers vangt schokken op; eigen rentebeleid mogelijk	zekerheid voor handel en investeringen
Nadeel	onzekerheid voor exporteurs en importeurs	centrale bank moet de koers verdedigen; geen vrije rente bij vrij kapitaalverkeer
Voorbeeld	euro tegenover dollar	Deense kroon tegenover de euro

Het trilemma

Een land kan maar twee van deze drie doelen tegelijk bereiken: **vrij kapitaalverkeer** , een **zelfstandig monetair beleid** en een **vaste wisselkoers** . Bij een vaste koers en vrij kapitaalverkeer leidt een eigen renteverhoging tot kapitaalinvoer en appreciatie; om de koers vast te houden, moet de rente die van het ankerland volgen.

Het trilemma: kies er twee uit drie

Keuze	Vrij kapitaalverkeer	Zelfstandig monetair beleid	Vaste wisselkoers	Voorbeeld
A	ja	ja	nee	VS, eurozone als geheel (zwevende euro)
B	ja	nee	ja	Nederland binnen de euro, Denemarken
C	nee	ja	ja	China (lange tijd: kapitaalcontroles)

Bij een vaste wisselkoers en vrij kapitaalverkeer leidt een eigen renteverhoging tot kapitaalinvoer en appreciatie.

Om de koers vast te houden, moet de rente gelijk blijven aan die van het ankerland.

Toepassen

Examenvraag: het trilemma (2 punten)

Denemarken heeft de Deense kroon vastgekoppeld aan de euro en kent vrij kapitaalverkeer. De Deense economie zit in een hoogconjunctuur, de eurozone niet. Kan de Deense centrale bank de rente verhogen? Leg uit.

Uitwerking

1. Bij een hogere Deense rente stroomt kapitaal naar Denemarken: de vraag naar kronen stijgt en de kroon zou appreciëren.
2. Om de vaste koers te handhaven, moet de Deense centrale bank de rente weer gelijk trekken met de ECB-rente. Een zelfstandig rentebeleid is niet mogelijk.

Antwoord

Nee. Met een vaste koers en vrij kapitaalverkeer moet Denemarken de rente van de ECB volgen, ook als die niet bij de Deense conjunctuur past.

Veelgemaakte fout

Denken dat een land alle drie de doelen kan halen. Een van de drie moet altijd wijken.

Kernbegrippen

Zwevende wisselkoers
Koers bepaald door vraag en aanbod op de valutamarkt.

Vaste wisselkoers
Koers vastgesteld door de overheid of centrale bank.

Trilemma
Een land kan maar twee van drie hebben: vrij kapitaalverkeer, zelfstandig monetair beleid en een vaste wisselkoers.

Verwerkingsopdracht

Werk de opdrachten uit in je schrift of in de invulvelden.

1. Welke keuze uit het trilemma maakt de eurozone als geheel?

2. Hoe kon China lange tijd een vaste koers én een eigen rente combineren?

3. Geef een voordeel van een vaste koers voor een klein land dat veel handelt met één grote buur.

Oefeningen

Brons: Kennis & Begrip

1. Wat zijn de drie doelen van het trilemma?

2. Wat is een zwevende wisselkoers?

Zilver: Toepassing & Rekenen

3. Denemarken heeft een vaste koers ten opzichte van de euro en vrij kapitaalverkeer. Wat moet het opgeven?

4. Leg uit waarom een land met een vaste koers en vrij kapitaalverkeer geen eigen rente kan voeren.

5. China houdt de koers van de yuan grotendeels stabiel en voert een eigen rentebeleid. Welk doel van het trilemma geeft China op? Leg uit.

6. Een land heeft een vaste koers en zijn munt komt onder druk te staan omdat beleggers hun geld weghalen. Noem twee manieren waarop de centrale bank de koers kan verdedigen.

Goud: Analyse & Evaluatie — de uitdaging

7. Geef een voor- en nadeel van een zwevende wisselkoers voor een klein, open land.

8. Leg uit waarom speculanten een vaste koers kunnen laten vallen, zoals bij het Britse pond in 1992.

Les 2.5 — De EMU

Leerdoel: Je weegt de voor- en nadelen van een muntunie af.

Eindtermen: I3.9, A3

Waar gaat het om?

Sinds 1999 delen steeds meer Europese landen één munt: de euro. De **Economische en Monetaire Unie (EMU)** heeft grote voordelen, maar ook een prijs (I3.9).

Kerntheorie

Voordelen

Binnen de eurozone zijn er geen wisselkoersschommelingen en geen wisselkosten. Prijzen zijn makkelijk te vergelijken, wat de concurrentie bevordert. Het voorkomen van wisselkoersschommelingen bevordert de financiële stabiliteit.

Nadelen

Landen kunnen schokken niet meer opvangen door hun munt te laten dalen. Bovendien geldt één rente voor alle landen. Een land in een recessie met lage inflatie krijgt dan een te hoge reële rente, een land met hoge inflatie een te lage. Zo kan de muntunie conjunctuurverschillen **versterken** .

Voor- en nadelen van de Economische en Monetaire Unie (EMU)

Voordelen	Nadelen
geen wisselkoersrisico en wisselkosten binnen de eurozone	geen eigen wisselkoers om schokken op te vangen
prijzen goed te vergelijken: meer concurrentie	één rente voor alle landen, ook als de conjunctuur verschilt
meer handel en investeringen tussen de lidstaten	conjunctuurverschillen kunnen worden versterkt
financiële stabiliteit: geen speculatie tegen zwakke munten	een land in nood kan niet zelf geld bijdrukken of devalueren

Toepassen

Examenvraag: één rente voor iedereen (2 punten)

De ECB-rente is 3%. In land A is de verwachte inflatie 5%, in land B 1%. Bereken de reële rente in beide landen en leg uit hoe dit de conjunctuurverschillen beïnvloedt.

Uitwerking

1. A: 1,03 / 1,05 - 1 = -1,9%. B: 1,03 / 1,01 - 1 = 2,0%.
2. In A is lenen reëel goedkoop: de bestedingen worden extra gestimuleerd, terwijl de inflatie al hoog is. In B wordt de economie afgeremd, terwijl de inflatie al laag is.

Antwoord

Reële rente A -1,9%, B +2,0%. De gemeenschappelijke rente versterkt de verschillen: A raakt verder oververhit, B raakt verder in een dip.

Veelgemaakte fout

De EMU verwarren met de EU. Niet alle EU-landen hebben de euro (bijvoorbeeld Zweden, Polen, Denemarken).

Kernbegrippen

Economische en Monetaire Unie (EMU)

De landen met de euro als gemeenschappelijke munt en één centrale bank.

Wisselkoersrisico

Het risico dat een koersverandering een transactie duurder of minder waard maakt.

Verwerkingsopdracht

Werk de opdrachten uit in je schrift of in de invulvelden.

1. Noem twee voordelen van de euro voor Nederlandse exporteurs.

2. Waarom kan een euroland in nood niet zelf geld bijdrukken?

3. Geef een argument waarom Nederland economisch baat heeft bij de euro.

Oefeningen

Brons: Kennis & Begrip

1. Noem twee voordelen van de euro voor Nederlandse bedrijven.

2. Wat is de EMU?

Zilver: Toepassing & Rekenen

3. Waarom kan één ECB-rente slecht passen bij een land?

4. Waarom kunnen conjunctuurverschillen binnen de EMU worden versterkt?

5. De ECB-rente is 2,5%. In land A is de verwachte inflatie 4%, in land B 1,5%. Bereken de reële rente in beide landen (twee decimalen) en leg uit wat dit doet met de conjunctuurverschillen.

6. Een Nederlands bedrijf koopt elk jaar voor € 2 miljoen in bij Duitse leveranciers. Zonder de euro zou wisselen 0,5% kosten. Hoeveel bespaart het bedrijf per jaar?

Goud: Analyse & Evaluatie — de uitdaging

7. Hoe bevordert een muntunie de financiële stabiliteit?

8. Waarom spraken de eurolanden naast een gezamenlijke munt ook begrotingsregels af (het Stabiliteits- en Groeipact)?

Les 2.6 — Optimale valutagebieden

Leerdoel: Je legt met de theorie van optimale valutagebieden uit hoe landen in een muntunie zich aanpassen aan asymmetrische schokken.

Eindtermen: I3.9

Waar gaat het om?

Wat doet een euroland als zijn belangrijkste exportsector instort, terwijl de rest van de eurozone het goed doet? De **theorie van optimale valutagebieden** geeft het antwoord: er zijn andere aanpassingsmechanismen nodig (I3.9).

Kerntheorie

Asymmetrische schokken

Een **asymmetrische schok** raakt één land veel harder dan de andere. Met een eigen munt zou die munt deprecieren en zou het land goedkoper worden voor het buitenland. In een muntunie kan dat niet.

Alternatieve aanpassingsmechanismen

Zonder wisselkoers moet de aanpassing gaan via **prijzen en lonen** , **migratie** of **transfers** . Een muntunie werkt goed als landen vergelijkbare schokken hebben, of als deze mechanismen sterk zijn: dat is een **optimaal valutagebied** .

Een asymmetrische schok: de export van één euroland daalt sterk. Hoe past de economie zich aan?

Mechanisme	Hoe werkt het?	Probleem
Wisselkoers (alleen met eigen munt)	de munt deprecieert, export wordt goedkoper	binnen de euro niet mogelijk
Lonen en prijzen	lonen en prijzen dalen ten opzichte van andere landen	gaat langzaam: lonen zijn rigide naar beneden
Migratie	werklozen verhuizen naar landen met werk	taal, cultuur en regels remmen
Transfers	andere landen of de EU betalen mee (uitkeringen, fondsen)	politiek gevoelig; weinig Europese begroting

Volgens de theorie van optimale valutagebieden werkt een muntunie goed als landen vergelijkbare schokken hebben, of als er sterke alternatieve aanpassingsmechanismen zijn.

Toepassen

Examenvraag: aanpassen zonder eigen munt (2 punten)

Na de schuldencrisis van 2010 moest Griekenland binnen de euro concurrerender worden. Leg uit waarom dat zo lang duurde en zoveel werkloosheid kostte.

Uitwerking

1. Zonder eigen munt kon Griekenland niet devalueren. De enige weg was lagere lonen en prijzen

ten opzichte van andere eurolanden.

2. Lonen zijn rigide naar beneden: het duurde jaren voordat ze genoeg daalden. Ondertussen was de vraag laag en liep de werkloosheid op tot boven 25%. Migratie en transfers waren te beperkt om de schok op te vangen.

Antwoord

Aanpassing via lonen en prijzen gaat traag en pijnlijk, omdat lonen rigide zijn. Zonder sterke migratie of transfers droegen de werklozen de kosten.

Veelgemaakte fout

Vergeten dat aanpassing via lonen veel trager gaat dan via de wisselkoers. Een depreciatie verandert in één keer alle prijzen ten opzichte van het buitenland.

Kernbegrippen

Asymmetrische schok
Schok die één land of regio veel harder raakt dan andere.

Optimaal valutagebied
Gebied waarin één munt goed werkt, omdat schokken vergelijkbaar zijn of goed kunnen worden opgevangen via lonen, migratie of transfers.

Transfers
Inkomensoverdrachten tussen landen of regio's.

Verwerkingsopdracht

Werk de opdrachten uit in je schrift of in de invulvelden.

1. Waarom is de VS een beter optimaal valutagebied dan de eurozone?

2. Waarom zijn transfers tussen eurolanden politiek gevoelig?

3. Welke maatregel zou de eurozone dichter bij een optimaal valutagebied brengen?

Oefeningen

Brons: Kennis & Begrip

1. Wat is een asymmetrische schok?

2. Wat is een transfer in een muntunie?

Zilver: Toepassing & Rekenen

3. Noem drie manieren waarop een euroland zich zonder eigen wisselkoers kan aanpassen.

4. Waarom verloopt aanpassing via de lonen vaak langzaam?

5. Een euroland in een recessie verlaagt de lonen met 5%, terwijl de productiviteit gelijk blijft. Wat gebeurt er met de loonkosten per product en de concurrentiepositie? Waarom is dit pijnlijk?

6. Waarom is de arbeidsmobiliteit tussen eurolanden lager dan tussen staten in de VS?

Goud: Analyse & Evaluatie — de uitdaging

7. Waarom is de VS een beter optimaal valutagebied dan de eurozone?

8. Na de coronacrisis richtte de EU een groot herstelfonds op, met geld dat voor een deel als gift naar zwaar getroffen landen ging. Geef vanuit de theorie van optimale valutagebieden een argument voor en een argument tegen.

Rekenopdrachten

Reken met de begrippen en formules uit dit thema. Schrijf je berekening volledig uit: op het examen krijg je punten voor de berekening, niet alleen voor de uitkomst.

Basis

1. € 1 = $ 1,25. Hoeveel euro kost $ 1?

Antwoord (€): _____

2. De koers stijgt van $ 1,10 naar $ 1,21 per euro. Met hoeveel procent apprecieert de euro?

Antwoord (%): _____

4. Kaas kost € 8. Bereken de prijs in dollars bij € 1 = $ 1,21.

Antwoord ($): _____

7. Een Amerikaanse belegger koopt een euro-obligatie van € 10.000 bij $ 1,10 per euro. Hoeveel dollar betaalt hij?

Antwoord ($): _____

Niveau 3F

3. Zelfde koersverandering: met hoeveel procent deprecieert de dollar (één decimaal, minteken)?

Antwoord (%): _____

5. Een laptop kost $ 1.100. Bereken de prijs in euro bij € 1 = $ 1,21 (afgerond op euro's).

Antwoord (€): _____

6. Een munt deprecieert 15%. Een product kost 8 in die munt (eerst 1 op 1 met de euro). Wat kost het nu in euro?

Antwoord (€): _____

9. Inflatie eurozone 2%, VS 5%, koers gelijk. Met hoeveel procentpunt verbetert de relatieve prijs van eurozone-producten (benadering)?

Antwoord (procentpunt): _____

Examenniveau

8. Zelfde belegger: na een jaar krijgt hij € 10.400 terug (4% rente) en is de koers $ 1,05. Bereken zijn rendement in dollars (één decimaal).

Antwoord (%): _____

10. Een euroland heeft 9% werkloosheid, de eurozone gemiddeld 6%. Hoeveel procentpunt ligt het land erboven?

Antwoord (procentpunt): _____

Examenopgave: Een eigen munt voor Kaapland?

6 vragen · 11 punten · ongeveer 35 minuten

Kaapland is lid van de eurozone, maar wordt hard geraakt door een crisis in zijn belangrijkste exportsector (bron 1). Een partij wil een eigen munt (bron 2).

Bron 1

Kaapland in de eurozone

Indicator	Kaapland	Eurozone (gemiddeld)
Groei van de export	-8%	+2%
Werkloosheid	9%	6%
Inflatie	0,5%	2,5%
ECB-rente	3%	3%

Fictieve gegevens. De export van Kaapland daalde sterk doordat de vraag naar haar belangrijkste product (scheepsbouw) instortte.

Bron 2

Partij wil de florijn terug

Een politieke partij wil dat Kaapland de euro verlaat en een eigen munt invoert: de Kaapse florijn. "Dan kunnen we de florijn laten dalen, zodat onze export goedkoper wordt, en zelf de rente verlagen naar 1%." Bij de start zou 1 florijn € 1 waard zijn. Economen verwachten dat de florijn snel 15% in waarde daalt. De partij wil het kapitaalverkeer vrij laten en de koers van de florijn zo stabiel mogelijk houden.

Vraag 1 (2 punten)

Leg met bron 1 uit dat Kaapland wordt getroffen door een asymmetrische schok, en waarom de ECB-rente slecht bij Kaapland past.

Vraag 2 (2 punten)

Een Kaaps product kost 400 florijn. Bereken de prijs in euro na een depreciatie van 15%, en leg uit wat dit doet met de export en de lopende rekening.

Vraag 3 (2 punten)

Leg met het trilemma uit waarom de plannen van de partij niet allemaal tegelijk kunnen.

Vraag 4 (2 punten)

Noem twee nadelen van een eigen munt voor Kaapse bedrijven die veel handel drijven met de eurozone.

Vraag 5 (2 punten)

Leg met de theorie van optimale valutagebieden uit hoe Kaapland zich ook binnen de euro kan aanpassen. Noem twee mechanismen.

Vraag 6 (1 punt)

Waarom gaat aanpassing via de lonen langzamer dan via de wisselkoers?

Eindquiz

1. Als de euro apprecieert ten opzichte van de dollar…

A. wordt Amerikaanse import duurder.

B. verandert er niets.

C. wordt Europese export goedkoper.

D. wordt Europese export naar de VS duurder.

2. De concurrentiepositie hangt af van…

A. alleen de lonen.

B. de rente van de ECB.

C. binnenlands en buitenlands prijspeil en de wisselkoers.

D. alleen de wisselkoers.

3. Een hogere rente in de eurozone leidt meestal tot…

A. kapitaaluitvoer en depreciatie.

B. een vaste wisselkoers.

C. kapitaalinvoer en appreciatie van de euro.

D. een lagere inflatie in de VS.

4. Een depreciatie van de eigen munt…

A. verhoogt het saldo op de lopende rekening.

B. verlaagt de export.

C. verlaagt de importprijzen.

D. verhoogt de koopkracht in het buitenland.

5. Het trilemma zegt dat…

A. de rente altijd moet stijgen.

B. vaste koersen onmogelijk zijn.

C. een land drie munten nodig heeft.

D. je maar twee van drie doelen tegelijk kunt hebben.

6. Nederland binnen de eurozone heeft…

A. een zwevende koers tegenover Duitsland.

B. kapitaalcontroles.

C. geen zelfstandig monetair beleid.

D. een eigen rente.

7. Een voordeel van de EMU is…

A. een eigen rente voor elk land.

B. geen wisselkoersrisico binnen de eurozone.

C. geen inflatie.

D. devaluatie in een crisis.

8. Een nadeel van de EMU is…

A. een land kan schokken niet opvangen via de wisselkoers.

B. minder handel.

C. hogere wisselkosten.

D. meer speculatie tegen zwakke munten.

9. Een asymmetrische schok…

A. raakt alle landen even hard.

B. komt alleen buiten Europa voor.

C. is altijd positief.

D. raakt één land veel harder dan andere.

10. Volgens de theorie van optimale valutagebieden is zonder wisselkoers aanpassing nodig via…

A. prijzen, lonen, migratie of transfers.

B. een vaste koers met de dollar.

C. meer import.

D. een hogere ECB-rente.

Antwoordmodel

Voor de docent, of voor zelfcontrole: alle antwoorden bij dit werkboek.

Eindquiz — antwoordsleutel

1. D 2. C 3. C 4. A 5. D 6. C 7. B 8. A 9. D 10. A

Rekenopdrachten — antwoorden

1. 0,8 €

1 / 1,25 = 0,80.

2. 10 %

(1,21 - 1,10) / 1,10 × 100% = 10%.

3. -9,1 %

(0,826 - 0,909) / 0,909 × 100% = -9,1%.

4. 9,68 $

8 × 1,21 = 9,68.

5. 909 €

1.100 / 1,21 = 909.

6. 6,8 €

8 × 0,85 = 6,80.

7. 11.000 $

10.000 × 1,10 = 11.000.

8. -0,7 %

10.400 × 1,05 = 10.920 dollar. (10.920 - 11.000) / 11.000 × 100% = -0,7%: de depreciatie van de euro kost meer dan de rente oplevert.

9. 3 procentpunt

5 - 2 = 3.

10. 3 procentpunt

9 - 6 = 3.

Examenopgave — antwoordmodel

Vraag 1 (2 p)

De export van Kaapland daalt met 8%, terwijl die in de eurozone stijgt: een schok die vooral Kaapland raakt. De ECB stelt de rente vast voor de hele eurozone (inflatie 2,5%). Voor Kaapland, met lage inflatie en hoge werkloosheid, is 3% te hoog: de reële rente is er bovendien hoger (1,03 / 1,005 - 1 = 2,5%).

- 1 p: asymmetrische schok
- 1 p: rente te hoog voor Kaapland

Vraag 2 (2 p)

400 × 0,85 = € 340 (eerst € 400). Kaapse producten worden goedkoper in het buitenland: de export

stijgt, de import wordt duurder. Het saldo op de lopende rekening stijgt.

- 1 p: € 340
- 1 p: export hoger, lopende rekening hoger

Vraag 3 (2 p)

De partij wil vrij kapitaalverkeer, een eigen rente (1%) én een stabiele koers. Dat kan niet: bij vrij kapitaalverkeer en een lagere rente dan in de eurozone stroomt kapitaal weg en daalt de florijn. Om de koers stabiel te houden, zou Kaapland de rente moeten verhogen naar het euroniveau, of kapitaalcontroles invoeren.

- 1 p: drie doelen benoemd
- 1 p: mechanisme kapitaaluitvoer

Vraag 4 (2 p)

Bijvoorbeeld: (1) wisselkoersrisico: de opbrengst van export en de kosten van import worden onzeker; (2) wisselkosten bij elke transactie; (3) duurdere import van grondstoffen na de depreciatie.

- 1 p: eerste nadeel
- 1 p: tweede nadeel

Vraag 5 (2 p)

Via lagere lonen en prijzen (de concurrentiepositie verbetert zonder depreciatie), via migratie (werklozen vinden werk in andere eurolanden) of via transfers (steun uit EU-fondsen). Twee mechanismen met uitleg.

- 1 p: eerste mechanisme
- 1 p: tweede mechanisme

Vraag 6 (1 p)

Lonen zijn rigide naar beneden (cao’s, weerstand van werknemers), terwijl een wisselkoers in één keer alle prijzen ten opzichte van het buitenland verandert.

Verwerkingsopdrachten — modelantwoorden

Les 2.1

Verwerkingsopdracht

1. 1 / 1,25 = € 0,80.
2. In 2022: van $ 1,18 naar $ 1,05.
3. 500 × 1,08 = $ 540.

Les 2.2

Verwerkingsopdracht

1. 8 × 1,21 = $ 9,68.
2. Die verbetert: Amerikaanse producten worden sneller duurder.
3. Import wordt duurder: grondstoffen, energie en consumptiegoederen. Dat verhoogt de inflatie en verlaagt de koopkracht.

Les 2.3

Verwerkingsopdracht

1. Import (vooral energie in dollars) wordt duurder; dat werkt door in het prijspeil.

2. Betaald: $ 11.000. Ontvangen: 10.400 × 1,05 = $ 10.920. Rendement -0,7%: de depreciatie kost meer dan de rente oplevert.

3. Kapitaal kan in seconden worden verplaatst; handelsstromen veranderen veel langzamer. De bedragen in het kapitaalverkeer zijn bovendien veel groter.

Les 2.4

Verwerkingsopdracht

1. Vrij kapitaalverkeer en een zelfstandig monetair beleid (ECB); de euro zweeft ten opzichte van de dollar.

2. Door kapitaalcontroles: het kapitaalverkeer was beperkt, waardoor rentebesluiten niet direct tot kapitaalstromen en koersdruk leidden.

3. Zekerheid over prijzen en opbrengsten in de handel met de buur; geen wisselkoersrisico.

Les 2.5

Verwerkingsopdracht

1. Geen wisselkoersrisico en geen wisselkosten bij export naar eurolanden.

2. Het monetaire beleid ligt bij de ECB; nationale centrale banken mogen geen eigen geld scheppen voor de overheid.

3. Nederland exporteert veel naar andere eurolanden (vooral Duitsland): zonder wisselkoersrisico is die handel goedkoper en zekerder.

Les 2.6

Verwerkingsopdracht

1. Werknemers verhuizen makkelijker tussen staten en de federale begroting zorgt voor grote transfers.

2. Burgers in rijke landen willen niet structureel betalen voor andere landen; er is weinig gevoel van één gemeenschap. Bovendien kan het moral hazard geven.

3. Bijvoorbeeld een grotere Europese begroting voor transfers, het makkelijker maken van werken in andere lidstaten, of flexibelere lonen en prijzen.

Oefeningen — modelantwoorden

Les 2.1

1. Wat is een wisselkoers?

De prijs van een munt uitgedrukt in een andere munt, bijvoorbeeld $ 1,10 per euro.

2. Wat betekent het als de euro deprecieert ten opzichte van de dollar?

De euro wordt goedkoper: je krijgt minder dollars voor één euro (en een dollar kost meer euro's).

3. € 1 = $ 1,25. Hoeveel euro kost $ 1?

1 / 1,25 = € 0,80.

4. De koers gaat van $ 1,10 naar $ 1,00 per euro. Is de euro geapprecieerd of gedeprecieerd, en met hoeveel procent?

Gedeprecieerd: (1,00 - 1,10) / 1,10 × 100% = -9,1%.

5. De koers gaat van € 1 = $ 1,08 naar € 1 = $ 1,17. Bereken de procentuele verandering van de euro en van de dollar (twee decimalen).

Euro: 1,17 / 1,08 - 1 = +8,33% (appreciatie). Dollar: van 1 / 1,08 = € 0,9259 naar 1 / 1,17 = € 0,8547: -7,69% (depreciatie).

6. Gebruik opdracht 6. Een hotelkamer in Amsterdam kost € 150 per nacht. Wat betaalt een

Amerikaanse toerist in dollars vóór en na de koersverandering?

Vóór: 150 × 1,08 = $ 162. Na: 150 × 1,17 = $ 175,50. Voor Amerikanen wordt Nederland duurder.

7. Waarom is de appreciatie van de euro in procenten niet even groot als de depreciatie van de dollar?

De procenten worden steeds ten opzichte van een ander uitgangspunt berekend. Van 1,10 naar 1,21 is +10%; omgekeerd van 0,909 naar 0,826 is -9,1%.

8. Olie wordt in dollars betaald. Leg uit waarom een sterke dollar goed nieuws is voor Europese exporteurs, maar slecht voor Europese consumenten.

Europese producten worden goedkoper in dollars: de export stijgt. Maar olie en andere importproducten worden duurder in euro's: energie en benzine worden duurder en de inflatie in de eurozone stijgt.

Les 2.2

1. Waarvan hangt de internationale concurrentiepositie af?

Van het binnenlandse prijspeil, het buitenlandse prijspeil en de wisselkoers.

2. Waarom verbetert een depreciatie van de eigen munt de concurrentiepositie?

De eigen producten worden goedkoper voor buitenlanders (zonder dat de binnenlandse prijs verandert), en buitenlandse producten worden duurder in eigen munt.

3. Nederlandse kaas kost € 8. Bereken de prijs in dollars bij € 1 = $ 1,21.

8 × 1,21 = $ 9,68.

4. Een Amerikaanse laptop kost $ 1.100. Bereken de prijs in euro bij € 1 = $ 1,21.

1.100 / 1,21 = € 909.

5. Een Nederlandse machine kost € 50.000. De koers gaat van € 1 = $ 1,10 naar € 1 = $ 1,20. Bereken de dollarprijs vóór en na, en de procentuele verandering (twee decimalen).

Vóór: 50.000 × 1,10 = $ 55.000. Na: 50.000 × 1,20 = $ 60.000. Stijging: 60.000 / 55.000 - 1 = +9,09%.

6. De prijzen in Nederland stijgen met 3%, in de VS met 1%. De wisselkoers blijft gelijk. Bereken hoeveel Nederlandse producten relatief duurder worden (twee decimalen).

1,03 / 1,01 - 1 = +1,98%. De concurrentiepositie van Nederland verslechtert.

7. De inflatie in de eurozone is 2%, in de VS 5%. De wisselkoers blijft gelijk. Wat gebeurt er met de concurrentiepositie van de eurozone?

Die verbetert: Amerikaanse producten worden sneller duurder dan Europese, in dezelfde munt gemeten.

8. De Nederlandse prijzen stijgen met 2%, de Amerikaanse met 5%, en de euro apprecieert met 4%. Verbetert of verslechtert de concurrentiepositie van Nederland? Bereken het.

Prijs van Nederlandse producten in dollars ten opzichte van Amerikaanse: 1,02 × 1,04 / 1,05 - 1 = +1,03%. Nederlandse producten worden relatief iets duurder: de concurrentiepositie verslechtert licht. De appreciatie weegt zwaarder dan het inflatieverschil.

Les 2.3

1. Wat gebeurt er met de euro als de ECB de rente verhoogt?

Beleggen in euro's wordt aantrekkelijker: er komt kapitaal binnen, de vraag naar euro's stijgt en de euro apprecieert.

2. Wat is kapitaalinvoer?

Buitenlanders kopen binnenlandse bezittingen of lenen geld uit aan het binnenland, bijvoorbeeld door obligaties of aandelen te kopen.

3. Wat doet een depreciatie van de euro met de lopende rekening van de eurozone?

Export wordt goedkoper en import duurder: het saldo op de lopende rekening stijgt.

4. Waarom deprecieerde de euro in 2022 ten opzichte van de dollar?

De Amerikaanse centrale bank verhoogde de rente eerder en sneller. Beleggers verplaatsten kapitaal naar de VS, waardoor de vraag naar dollars steeg en die naar euro's daalde.

5. De Amerikaanse centrale bank verlaagt de rente, terwijl de ECB de rente gelijk houdt. Leg uit wat er gebeurt met de euro-dollarkoers.

Beleggen in euro's wordt relatief aantrekkelijker: beleggers verkopen dollars en kopen euro's (kapitaalinvoer in de eurozone). De vraag naar euro's stijgt en de euro apprecieert.

6. De Japanse yen deprecieert sterk ten opzichte van de euro. Wat betekent dat voor Japanse exporteurs en voor Europese autofabrikanten?

Japanse producten worden goedkoper in euro's: de Japanse export naar Europa stijgt. Europese autofabrikanten krijgen meer concurrentie van goedkopere Japanse auto's, op de Europese markt en in Japan.

7. Waarom kan een depreciatie de inflatie in de eurozone verhogen?

Import wordt duurder (bijvoorbeeld olie en gas in dollars). Die hogere prijzen werken door in het prijspeil.

8. Leg uit langs welke twee kanalen een renteverhoging door de ECB de inflatie in de eurozone verlaagt.

1) Bestedingen: lenen wordt duurder, consumptie en investeringen dalen, de vraag en de inflatie nemen af. 2) Wisselkoers: kapitaalinvoer laat de euro appreciëren, waardoor importproducten goedkoper worden en de export daalt.

Les 2.4

1. Wat zijn de drie doelen van het trilemma?

Vrij kapitaalverkeer, een zelfstandig monetair beleid en een vaste wisselkoers. Je kunt er maar twee tegelijk hebben.

2. Wat is een zwevende wisselkoers?

Een wisselkoers die vrij wordt bepaald door vraag naar en aanbod van de munt op de valutamarkt, zonder dat de centrale bank een bepaalde koers verdedigt.

3. Denemarken heeft een vaste koers ten opzichte van de euro en vrij kapitaalverkeer. Wat moet het opgeven?

Een zelfstandig monetair beleid: de Deense rente moet de ECB-rente volgen.

4. Leg uit waarom een land met een vaste koers en vrij kapitaalverkeer geen eigen rente kan voeren.

Verhoogt het land de rente, dan stroomt kapitaal binnen en apprecieert de munt. Om de koers vast te houden, moet de centrale bank de rente weer verlagen naar het niveau van het ankerland.

5. China houdt de koers van de yuan grotendeels stabiel en voert een eigen rentebeleid. Welk doel van het trilemma geeft China op? Leg uit.

Vrij kapitaalverkeer: China beperkt het kapitaalverkeer. Zonder beperkingen zou een eigen rente leiden tot kapitaalstromen die de vaste koers onder druk zetten.

6. Een land heeft een vaste koers en zijn munt komt onder druk te staan omdat beleggers hun geld weghalen. Noem twee manieren waarop de centrale bank de koers kan verdedigen.

Ze kan de eigen munt opkopen met haar reserves aan buitenlandse valuta, en ze kan de rente verhogen, zodat beleggen in de eigen munt aantrekkelijker wordt.

7. Geef een voor- en nadeel van een zwevende wisselkoers voor een klein, open land.

Voordeel: de koers vangt schokken op en het land kan een eigen rente voeren. Nadeel: grote koersschommelingen maken handel en investeringen onzeker.

8. Leg uit waarom speculanten een vaste koers kunnen laten vallen, zoals bij het Britse pond in 1992.

Als speculanten verwachten dat de koers niet houdbaar is, verkopen ze massaal de munt. De centrale bank moet dan steeds meer reserves inzetten en de rente steeds verder verhogen, wat de economie schaadt. Als de reserves opraken of de rente te hoog wordt, geeft ze de koers op: de verwachting wordt zelfvervullend.

Les 2.5

1. Noem twee voordelen van de euro voor Nederlandse bedrijven.

Geen wisselkoersrisico en geen wisselkosten bij handel binnen de eurozone; prijzen zijn makkelijk te vergelijken.

2. Wat is de EMU?

De Economische en Monetaire Unie: de landen die de euro als gezamenlijke munt hebben, met één centrale bank (de ECB) en één rentebeleid.

3. Waarom kan één ECB-rente slecht passen bij een land?

Als dat land in een recessie zit terwijl de rest van de eurozone groeit, zet de ECB een rente die past bij het gemiddelde: voor dat land te hoog.

4. Waarom kunnen conjunctuurverschillen binnen de EMU worden versterkt?

Een land met hoge inflatie heeft met dezelfde nominale rente een lagere reële rente: dat stimuleert er de bestedingen nog meer. Een land met lage inflatie krijgt juist een hogere reële rente.

5. De ECB-rente is 2,5%. In land A is de verwachte inflatie 4%, in land B 1,5%. Bereken de reële rente in beide landen (twee decimalen) en leg uit wat dit doet met de conjunctuurverschillen.

A: 1,025 / 1,04 - 1 = -1,44%. B: 1,025 / 1,015 - 1 = +0,99%. In A stimuleert de rente juist bij hoge inflatie; in B remt ze af. De verschillen tussen de landen worden groter.

6. Een Nederlands bedrijf koopt elk jaar voor € 2 miljoen in bij Duitse leveranciers. Zonder de euro zou wisselen 0,5% kosten. Hoeveel bespaart het bedrijf per jaar?

0,005 × 2.000.000 = € 10.000 per jaar, plus het voordeel dat er geen koersrisico is.

7. Hoe bevordert een muntunie de financiële stabiliteit?

Er kan niet meer worden gespeculeerd tegen de munt van een zwak land, en er zijn geen plotselinge wisselkoerscrises tussen de lidstaten.

8. Waarom spraken de eurolanden naast een gezamenlijke munt ook begrotingsregels af (het Stabiliteits- en Groeipact)?

Als één land te veel leent en in de problemen komt, raakt dat de hele eurozone: de euro kan verzwakken en de ECB komt onder druk om dat land te helpen. Een land kan dus de lasten van zijn schulden deels bij de andere landen leggen. De regels moeten dat voorkomen.

Les 2.6

1. Wat is een asymmetrische schok?

Een schok die één land (of regio) veel harder raakt dan andere landen in de muntunie.

2. Wat is een transfer in een muntunie?

Geld dat van welvarende delen van de unie naar delen in problemen gaat, bijvoorbeeld via een gezamenlijke begroting of fondsen.

3. Noem drie manieren waarop een euroland zich zonder eigen wisselkoers kan aanpassen.

Lagere lonen en prijzen, migratie van werknemers en transfers van andere landen of de EU.

4. Waarom verloopt aanpassing via de lonen vaak langzaam?

Lonen zijn rigide naar beneden: cao’s, minimumloon en weerstand van werknemers tegen loonsverlaging.

5. Een euroland in een recessie verlaagt de lonen met 5%, terwijl de productiviteit gelijk blijft. Wat gebeurt er met de loonkosten per product en de concurrentiepositie? Waarom is dit pijnlijk?

De loonkosten per product dalen met 5%: het land wordt concurrerender (een interne devaluatie). Maar lonen dalen langzaam en met verzet; ondertussen dalen de bestedingen en stijgt de werkloosheid.

6. Waarom is de arbeidsmobiliteit tussen eurolanden lager dan tussen staten in de VS?

Verschillen in taal, cultuur, regels (zoals pensioen- en sociale zekerheid) en de erkenning van diploma's maken verhuizen naar een ander land moeilijker.

7. Waarom is de VS een beter optimaal valutagebied dan de eurozone?

In de VS verhuizen werknemers makkelijker tussen staten (één taal, één arbeidsmarkt) en zijn er grote transfers via de federale begroting. In de eurozone zijn beide mechanismen veel zwakker.

8. Na de coronacrisis richtte de EU een groot herstelfonds op, met geld dat voor een deel als gift naar zwaar getroffen landen ging. Geef vanuit de theorie van optimale valutagebieden een argument voor en een argument tegen.

Voor: een muntunie zonder eigen wisselkoers en met weinig migratie heeft transfers nodig om een zware schok op te vangen; het fonds maakt de eurozone stabieler. Tegen: landen kunnen erop gaan rekenen en minder hervormen (moral hazard), en burgers in betalende landen vinden het oneerlijk.